

Avšak myšlenka gramatické správnosti (prostá kopie pravopisné správnosti, nejpřísnější ze všech hromadných imperativů v údajném požadavku komunikace) není nikdy vzdálena hodnocení „úrovně jazyka“, která je prvním projevem „stylu“. Gramatická cvičení Noëla a Chapsala a několika dalších autorů mluvnice (Letelliera a dalších) hromadně využívala kakografii – obsahovala chybné formulace, které měli žáci opravit. Kritérium rozpoznání *správné* a *chybné* formulace spočívalo v dodržování údajně gramatických pravidel, ale také společenských pravidel, která nutí vyjadřovat se určitým způsobem a zejména používat některá slova, ale jiná zase ne. Takto dochází k naprosté záměně gramatických pravidel se stylistickou správností – chybná formulace není jen ta, která se neřídí pravidly shody, ale také ta, která se neřídí zásadami komunikace, které implicitně zavedla společenská hierarchie. V tomto ohledu byl výběr slova rozhodující zkouškou pro žáka. V tomto normativním úhlu pohledu to je tedy stylistická zásada, která dává logiku gramatické iluzi.

V roce 1857 vydal Pierre Larousse *Lexikologický způsob čtení*, který se během dalších vydání stal *Lexikologickým kurzem stylu* pro školy. Není ale ničím jiným než mluvnicí „našeho jazyka, tohoto tak krásného a metodického jazyka, že vyjma galicismů, neexistuje snad žádné slovní spojení, obrat, věta, která by se neřídila přísnými pravidly logiky uvažování“ (Larousse, 1887). Může tomu být i jinak? „Mluvnice je *umění* správně *mluvit a psát*, tzn. umění správně vyjadřovat své myšlenky, vyjadřovat je jasně a stručně a dokonce i elegantně, neboť slovo mluvnice – gramatika pochází ze slova *gramma*, což je slovo řeckého původu, které znamená *literatura*“ (tamtéž) – přejdeme k etymologickému zjednodušení, které přirovnává písmeno, jakožto znak písma, k literární metonymii ve svém celku, což je velice sporný anachronismus. Nad tím se Larousse velmi pohoršuje – nad omezením mluvnice na pouhý pravopis, který je prezentován jako přílišná zaujatost formálními vlastnostmi na úkor smyslu a expresivity, a který může za ohlupování žáků bez posuzování. „Když už jsme tuto mezeru odhalili, je třeba ji zaplnit – neboť co bychom mohli postavit na roveň formy, za kterou se skrývá myšlenka, není-li to samotný základ myšlenky? a na roveň pravopisu zabývajícímu se slovy, není-li to styl, jenž se jimi zabývá?“ (tamtéž).

V tomto byl Larousse podvratným reformátorem a jeho iniciativa se musela mnohým Generálním inspektorům jeho doby zdát pohoršlivá, stejně jako poučky o znalostech ve škole v 90. letech 20. století našim vrstevníkům. Ve skutečnosti jeho metoda nestaví do středu pedagogického systému obecnou *normu*, jejíž *pravidla* pravopisu silně kodifikují značky, ale explicitně a záměrně slovní vyjádření, které je pro něj *stylem*. Stručně řečeno, na úkor diktátu, karikatuře nápodoby, se prosazuje slohová kompozice, cvičení vynalézavosti, v kterém není možné uspět bez dobré znalosti

slovní zásoby, a tedy i pravopisu. Slohová kompozice je školou jazyka a vytříbený jazyk se jmenuje „styl“.

Aragon v *Cestujících z imperiálu*, v jedné anekdotě odehrávající se kolem roku 1890, popsal tento školní vývoj – „Následující den se přihodí, že pan Glaise, který vyučoval francouzštinu a latinu v prvním ročníku druhého stupně základní školy, zadal svým žákům jako téma stylistického cvičení *Co jste viděli na trhu.*“